

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS pārbaudes lietā Nr. 2022-46-16A

Rīgā

23.03.2023.

Nr. 6-6/5

[Persona A]
[e-pasta adrese]

Par tiesneša pieļauto kļūdu un zaudējumu nodarīšanu

Tiesībsargs saņēma Jūsu 2022. gada 1. oktobra iesniegumu (reģistrēts 3.10.2022 ar Nr. 1272) par cilvēktiesību rupju pārkāpumu un tieslietu sistēmas prettiesisko rīcību, atņemot tiesības uz īpašumu.

Iesniegumā norādāt, ka tiesneša kļūdas rezultātā Jūs nepamatoti pārskaitījāt prasītājam lietā par uzturlīdzekļu piedziņu pagaidu uzturlīdzekļus 9 000 *euro* apmērā. Norādāt, ka minētais pienākums tika noteikts ar tiesneša lēmumu un tas bija izpildāms nekavējoties. Tomēr pēc vairāk kā diviem mēnešiem tiesnesis laboja savu lēmumu un noteica pilnīgu citu termiņu uzturlīdzekļu aprēķināšanā. Norādāt, ka minētā rezultātā Jums tika nodarīti zaudējumi 9 000 *euro* apmērā, ko prasītāja Jums negrasās atgriezt. Norādāt, ka esat vērsies gan pie tiesneša, gan tiesas priekšsēdētāja, kā arī pie citām amatpersonām un institūcijām, tomēr neviens nevar panākt Jums minētās summas atgriešanu Jūsu rīcībā. Ievērojot iepriekšminēto, lūdzat sanākt kopā Tieslietu padomē vai kādā citā formātā un rast risinājumu tiesneša [personas B] radītajam juridiskajam kāzusam, atgriežot Jums atņemtus 9 000 *euro*. Tāpat lūdzat vērtēt, cik saistoši var būt lēmumi, kurus nepieņem tiesnesis, bet tiesneša palīgs, lemt, vai tiesnesis spēj pildīt tiesneša amatu, saukt tiesnesi pie normatīvajos aktos noteiktās atbildības, atstatīt no civillietas izskatīšanas, kā arī vērtēt, vai prasītājas [personas C] rīcībā civillietā nav krāpšanas pazīmju.

Ar tiesībsarga 2022. gada 31. oktobra vēstuli Nr. 6-4/27 tika ierosināta pārbaudes lieta Nr. 2022-46-16A par tiesneša pieļauto kļūdu un zaudējumu nodarīšanu. Savukārt daļā par tiesneša un prasītājas saukšanu pie atbildības, kā arī par tiesneša atstatīšanu no civillietas izskatīšanas, tiesībsargs sniedza Jums informatīvu skaidrojumu ar savu 2022. gada 31. oktobra vēstuli Nr. 6-4/27.

2023. gada 19. janvārī pēc tiesībsarga atkārtota pieprasījuma no Jums tika saņemta papildu informācija pārbaudes lietas apstākļu vispusīgai noskaidrošanai. 2023. gada 20., 23. un 24. janvārī no Jums e-pasta veidā tika saņemta papildu informācija, kas var būt noderīga pārbaudes lietas izskatīšanā.

Papildus savā 2023. gada 24. janvāra e-pasta vēstulē tiesībsargam norādāt, ka tiesnesis nedrīkstēja izdot izpildrakstu par kļūdainu, nepareizu lēmumu, ko pats tiesnesis atzinis rakstveidā un mainījis. [...] rajona tiesas priekšsēdētāja [persona D] savā atbildē

Jums ir ieteikusi neatbilstošu procedūru, kurai nav tiesiska pamata, kura nav iespējama un neatbilst tiesu praksei. Zvērināts tiesu izpildītājs [persona E] veic piedziņu pēc nelegitīma izpildraksta un ignorējot visus iesniegtos dokumentālos pierādījumus, ka nav nekāda uzturlīdzekļu parāda. Turklāt tiesu izpildītājs vispirms veic piedziņu, bet tikai pēc tam vērsas pie tiesas ar lūgumu izskaidrot, kā rīkoties un kā lēmums izpildāms. Ievērojot minētos apstākļus, uzskatāt, ka personas organizētā grupā veic līdzekļu izkrāpšanu, starp kurām ir tiesnesis, ko apmaksājis prasītājas brālis [persona F]. Savukārt prasītāja, kas tam visam ir iniciatore, mēģina iedzīvoties uz savu bērnu un šķirtā vīra rēķina. Tāpat norādāt, ka tiesnesis [persona B], Jūsaprāt, ir pilnīgi nekompetents un neatbilst prasībām tiesneša amatam. Savukārt [...] rajona tiesas priekšsēdētāja un tiesu izpildītājs acīmredzami rīkojas neatbilstoši, nekoncekventi un pretēji likuma mērķiem un principiem.

Ar tiesībsarga 2023. gada 25. janvāra vēstuli tikāt informēts, ka pārbaudes lietas izskatīšanas termiņš tiek pagarināts līdz 2023. gada 24. martam.

Pārbaudes lietas ietvaros tiesībsargs vērsās ar informācijas pieprasījumu pie Tieslietu ministrijas un Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes. Pēc iepazīšanās ar saņemto informāciju no minētajām institūcijām, kā arī tiesību aktu un tiesu prakses izpēti, sniedzu šādu atzinumu.

1. Kā izriet no lietas faktiskajiem apstākļiem, tad ar [...] rajona tiesas 2022. gada 29. marta lēmumu lietā Nr. [...] no Jums par labu [personai C] piedzīti pagaidu uzturlīdzekļi bērnu uzturam no 2020. gada 2. decembra līdz sprieduma taisīšanai. Atbilstoši Civilprocesa likuma (turpmāk – CPL) 244.¹⁰ panta septītajai un astotajai daļai tiesas lēmums par pagaidu uzturlīdzekļu piedziņu ir izpildāms nekavējoties un tas nav pārsūdzams.

Tomēr, pārbaudot lietas materiālus, tiesa konstatēja, ka [...] rajona tiesas 2022. gada 29. marta lēmuma rezolutīvajā daļā pieļauta pārrakstīšanās kļūda un ar [...] rajona tiesas 2022. gada 31. marta lēmumu laboja kļūdu, norādot, ka pagaidu uzturlīdzekļi maksājami no 2022. gada 3. marta līdz sprieduma taisīšanai lietā. Pēc lietas dalībnieku blakus sūdzību iesniegšanas ar [...] apgabaltiesas 2022. gada 17. maija lēmumu atcelts [...] rajona tiesas 2022. gada 31. marta lēmums, jo tiesnesis labojis nevis pārrakstīšanās kļūdu, bet, viņa ieskatā pieļauto kļūdu attiecībā uz uzturlīdzekļu piedziņas laika posmu, kas attiecas uz lēmuma saturu pēc būtības un neietilpst CPL 200. panta pirmās daļas tvērumā.

2022. gada 18. maijā Jūs iesniedzāt iesniegumu [...] rajona tiesā ar lūgumu izskaidrot tiesas 2022. gada 29. marta lēmuma izpildi, proti, kāda summas un par kādiem laika periodiem atbildētājam jāsamaksā prasītājai. Ar [...] rajona tiesas 2022. gada 10. jūnija un 13. jūnija lēmumiem noteikts un skaidrots, ka [...] rajona tiesas 2022. gada 29. marta lēmuma izpilde jāveic no aizskarto tiesību realizācijas brīža tiesā, proti, no 2022. gada 3. marta.

Vienlaikus Jūs 2022. gada 19. maijā ar deviņu atsevišķu maksājumu izpildi ieskaitījāt prasītājas kontā 5 400 *euro* (3 x 200 *euro* x 9), maksājuma uzdevumos norādot periodu no 2021. gada jūnija līdz 2022. gada februārim, t.i., deviņi mēneši. Pārbaudes lietas ietvaros uz jautājumu, kāpēc maksājumi tika veikti tieši 2022. gada 19. maijā, nevis, piemēram, pēc Jūsu iniciētā tiesas lēmuma (10.06.2022), ar ko tika izskaidrots 2022. gada 29. marta lēmums, norādījāt, ka samaksājāt jau laicīgi, lai nerastos papildu sprieduma izpildes izdevumi, lietai nonākot pie zvērināta tiesu izpildītāja. Savukārt par periodu no 2020. gada decembra līdz 2021. gada jūnijam Jūs maksājumus par uzturlīdzekļiem neveicāt, jo tos jau bijāt iepriekš samaksājis (kopumā 3 600 *euro*) uz cita tiesas 2021. gada 14. janvāra lēmuma pamata.

2022. gada 17. jūnijā [...] rajona tiesa izsniedza izpildu rakstu par uzturlīdzekļu piedziņu no Jums [personas C] labā. Minētais izpildu raksts par uzturlīdzekļu parāda

piedziņu 600 *euro* apmērā, kas izveidojies par 2022. gada septembra mēnesi, nonāca zvērināta tiesu izpildītāja [personas E] lietvedībā (izpildu lieta Nr. 01385/078/2022).

2. Ievērojot iepriekš norādītos apstākļus, tiesībsargs konstatē, ka Jūs esat samaksājis 5 400 *euro* par periodu (2021. gada jūnijs līdz 2022. gada februāris), ko tiesa savā 2022. gada 29. marta lēmumā ir iekļāvusi kļūdas pēc, to vēlāk precizējot un apstiprinot ar saviem 2022. gada 10. un 13. jūnija lēmumiem. Tādējādi Jūs tiesneša kļūdas pēc nepamatoti samaksājāt prasītājam 5 400 *euro* par uzturlīdzekļiem bērnu uzturam, kas konkrētajā gadījumā nodarīja Jums zaudējumus.

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pants paredz, ka “ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību”. Arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 1. protokola 1. pants nosaka, ka “jebkurai fiziskai vai juridiskai personai ir tiesības uz sava īpašuma izmantošanu. Nevienam nedrīkst atņemt viņa īpašumu, izņemot, ja tas notiek publiskajās interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem. Iepriekšminētie noteikumi neierobežo valsts tiesības pieņemt likumus, kādus tā uzskata par nepieciešamiem, lai kontrolētu īpašuma izmantošanu saskaņā ar vispārējām interesēm vai lai nodrošinātu nodokļu vai citu maksājumu vai sodu samaksu”.

Konkrētajā gadījumā, tiesībsarga ieskatā, nav strīda par to, ka tika nodarīts Jūsu īpašuma tiesību aizskārums, jo Jūs tiesneša kļūdas pēc nepamatoti samaksājāt prasītājam 5 400 *euro* par uzturlīdzekļiem bērnu uzturam.

Vienlaikus jāņem vērā tas, ka šāda rīcība no tiesneša puses nebija darīta ar nodomu, bet gan tā bija neuzmanības kļūda, par ko liecina arī tiesneša paustais tiesas priekšsēdētājam. Tāpat jāņem vērā arī tas, ka ar sekojošiem lēmumiem tiesa izskaidroja pareizo maksāšanas periodu, tādējādi arī pēc būtības labojot savā lēmumā pieļauto kļūdu. Tomēr kā tika konstatēts pārbaudes lietas ietvaros, tad nepamatoti samaksātie 5 400 *euro* Jums joprojām nav tikuši atgriezti, kā arī nav panākts neviens cits tiesisks risinājums, kas novērstu Jums nodarītos zaudējumus.

Ievērojot minēto un to, ka Jūsu īpašuma tiesību aizskārums ir noticis, ir nepieciešams izvērtēt valstī izveidotā tiesību aizsardzības mehānisma darbības efektivitāti šajā situācijā.

3. Atbilstoši Konvencijas 13. pantam “ikvienam, kura tiesības un brīvības, kas noteiktas šajā Konvencijā, ir pārkāptas, ir tiesības uz efektīvu aizsardzību no valsts institūciju puses, neskatoties uz to, ka pārkāpumu ir izdarījušas personas, pildot publiskos dienesta pienākumus”. Līgumslēdzēju valstu saistību apjoms saskaņā ar Konvencijas 13. pantu atšķiras atkarībā no pieteikuma iesniedzēja sūdzības būtības; tiesiskās aizsardzības līdzekļa efektivitāte 13. panta nozīmē nav atkarīga no tā, vai pieteikuma iesniedzējam ir labvēlīgs rezultāts. Tajā pašā laikā, Konvencijas 13. pantā paredzētajam risinājumam ir jābūt efektīvam gan praksē, gan tiesību aktos, lai novērstu iespējamo pārkāpumu vai tā turpināšanu, vai arī nodrošināt atbilstošu tiesisko aizsardzību par jebkuru jau notikušu pārkāpumu¹.

Tiesībsargs pārbaudes lietas ietvaros pārliecinājās, ka Jūs ar dažādām metodēm, tostarp pieprasot nepamatoti samaksātos naudas līdzekļus atskaitīt Jums atpakaļ, ieskaitīt avansā uz turpmākajiem mēnešiem, apturēt tiesas lēmuma izpildi u.c., esat mēģinājis atrisināt pārmaksāto naudas līdzekļu jautājumu. Tomēr Jūsu lūgumi tika noraidīti, tiesai

¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 16. janvāra sprieduma lietā “Ciocodeică v. Romania”, pieteikuma Nr. 27413/09, 88. punkts.

norādot, ka uzturlīdzekļu maksājums ir periodisks kārtējais mēneša maksājums, kuru nevar apturēt, pārvelt vai ieskaitīt avansā, šāds jautājums nav skatāms civillietas tiesvedības ietvaros un tiesas lēmumu par uzturlīdzekļu piedziņu nevar apturēt. Savukārt tiesu izpildītājs ir norādījis, ka no lietā iesniegtajiem dokumentiem nevar secināt un tiesu izpildītājs nav tiesīgs atzīt, ka 2021. gadā un 2022. gada 19. maijā veiktie maksājumi 9 000 *euro* apmērā būtu uzskatāmi par avansā samaksātiem uzturlīdzekļiem. Tāpat secināms, ka arī ar pašu prasītāju Jums joprojām nav izdevies vienoties par labprātīgu maksājumu atgriešanu Jūsu rīcībā.

Tiesībsargs pārbaudes lietas ietvaros arī konstatēja, ka Jūs esat vērsies ar virkni iesniegumiem pie dažādām valsts institūcijām, tostarp arī pie Tieslietu ministrijas un Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes, ar mērķi atrisināt jautājumu par pārmaksātajiem naudas līdzekļiem. Jums tika ieteikts vērsties ar lūgumu atgriezt pārmaksātos uzturlīdzekļus pie prasītājas [personas C], bet strīdus gadījumā vērsties ar pretprasību pret [personu C] vai vērsties ar atsevišķu prasību pret [personu C] par pārmaksāto uzturlīdzekļu piedziņu. Tāpat Jums tika ieteikts vērsties pie tiesu izpildītāja ar lūgumu veikt aprēķinu par pārmaksāto uzturlīdzekļu apmēru, iesniedzot attiecīgus pierādījumus. Kā izriet no lietas apstākļiem, tad norādītos tiesību aizsardzības līdzekļus Jūs mēģinājat realizēt, taču bez Jums labvēlīga rezultāta.

3.1. Ievērojot konstatēto pārbaudes lietas ietvaros, tiesībsargs vērsās ar informācijas pieprasījumu pie Tieslietu ministrijas un Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes, lai noskaidrotu, vai šādos apstākļos tiesu izpildītājs, pamatojoties uz parādnieka iesniegtajiem dokumentiem par veikto maksājumu izpildi, ir tiesīgs veiktos maksājumus attiecināt uz tiesas nolēmuma izpildi, kas attiecīgi nosegtu periodu, par kādu piedzinēja ir vērsusies pie tiesu izpildītāja ar lūgumu uzsākt nolēmuma izpildi.

Papildus Tieslietu ministrijai tika lūgts sniegt informāciju, kādi efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi šādā situācijā privātpersonai var tikt nodrošināti no valsts puses; vai šādā situācijā tiesa ir tiesīga lemt par pārmaksāto naudas līdzekļu attiecināšanu uz turpmāko saistību izpildi, vai par citiem instrumentiem situācijas taisnīgam noregulējumam; vai CPL 244. ¹⁰ panta astotajā daļā būtu jāparedz, ka arī tiesas lēmums par pagaidu uzturlīdzekļu piedziņu ir pārsūdzams, kā tas jau šobrīd ir noteikts attiecībā uz pārējiem CPL 244. ¹⁰ panta pirmajā daļā noteiktajiem pagaidu lēmumiem.

Attiecība uz pirmo jautājumu Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome norādīja, ka *zvērīnāts tiesu izpildītājs, reģistrējot savā lietvedībā izpildu lietu, vadās no piedzinēja sniegtās informācijas. Pildot konkrēto izpildu dokumentu, tiesu izpildītājs ņem vērā visus izpildu lietā esošos apstākļus, tai skaitā arī parādnieka iesniegtos pierādījumus un dokumentus. Izvērtējot apstākļus izpildu lietā, zvērīnāts tiesu izpildītājs pieņem lēmumu. Ja zvērīnāts tiesu izpildītājs izpildu lietā pieņem lēmumu, kuru parādnieks uzskata par nepamatotu vai normatīvajiem aktiem neatbilstošu, parādniekam ir tiesības zvērīnāta tiesu izpildītāja rīcību pārsūdzēt tiesā, iesniedzot motivētu sūdzību Civilprocesa likuma 632. panta kārtībā. Attiecībā uz tiesībsarga uzdoto jautājumu informējam, ka saskaņā ar padomes rīcībā esošo informāciju tiesa ir vērtējusi un sniegusi savu viedokli par Iesniedzēja lūgumu uzturlīdzekļu maksājumu atzīšanu par samaksātiem avansā.*

Savukārt Tieslietu ministrija savā atbildes vēstulē tiesībsargam norādīja, ka *[..] rajona tiesa 2022. gada 6. oktobra lēmumā lietā Nr. [..] ir vērtējusi un sniegusi viedokli par [personas A] lūgumu atzīt uzturlīdzekļu maksājumu par samaksātu avansā. Izpildu raksts tika iesniegts izpildē 2022. gada septembrī, jo nebija veikti kārtējie uzturlīdzekļu maksājumi līdz mēneša 10. datumam. No izpildu lietā iesniegtajiem dokumentiem redzams, ka laikā no 2021. gada 31. maija līdz 2022. gada 3. martam netika noteikta pagaidu uzturlīdzekļu piedziņa, taču [personas A] iesniegtie konta pārskati skaidri norāda laika*

periodu, par kādiem tika veikti uzturlīdzekļu maksājumi. Lai arī neviens normatīvais akts izsmeļoši neuzskaita, kas jānorāda maksājuma mērķi, veicot pārskaitījumu uzturlīdzekļiem vai izpildot tiesas nolēmumu, tomēr maksājuma mērķi norādītajai informācijai var būt būtiska nozīme maksājuma identificēšanā. Līdz ar to tiesu izpildītājs strīda starp pusēm gadījumā ir tiesīgs ņemt vērā vienīgi tos maksājumus, kuru mērķi norādītā informācija ļauj minēto maksājumu attiecināt uz konkrētajām pušu saistībām vai tiesas lēmumu, uz kura pamata tiek maksāti uzturlīdzekļi. Tiesu izpildītājs [persona E] norādīja, ka no izpildu lietā iesniegtajiem dokumentiem nevar secināt un tiesu izpildītājs nav tiesīgs atzīt, ka 2021. gadā un 2022. gada 19. maijā veiktie maksājumi par kopējo summu 9 000 euro būtu uzskatāmi par avansā samaksātiem uzturlīdzekļiem. Tiesu izpildītājs nav tiesīgs interpretēt tiesas nolēmumā noteikto un pārskatīt jautājumus, kuri ir tiesas kompetencē un kurus ir izlēmusi tiesa.

Tiesībsargs, iepazīstoties ar institūciju minēto [...] rajona tiesas 2022. gada 6. oktobra lēmumu lietā Nr. [...], secina, ka tiesnesis nolēma noraidīt Jūsu lūgumu izveidojošus uzturlīdzekļu pārmaksu 9 000 euro apmērā atzīt par samaksātiem uzturlīdzekļiem avansā no 01.09.2022 līdz 31.03.2024. Tiesnesis savu lēmumu pamatoja ar to, ka procesuālos lēmumus tiesa var pieņemt tikai atbilstoši izskatāmā strīda priekšmetam. Turklāt tiesnesis norādīja, ka uzturlīdzekļu maksājumi ir periodisks kārtējais mēneša maksājums, kuru nevar apturēt, pārceļt vai ieskaitīt avansā. Visbeidzot tiesnesis norādīja, ka gadījumā, ja uzskatāt, ka 2022. gada maijā veiktie maksājumi attiecināmi uz jau veiktiem kārtējiem uzturlīdzekļu maksājumiem, tad tas ir nolēmuma izpildes jautājums, kas jārisina izpildu lietvedības ietvaros. Savukārt, ja uzskatāt, ka Jūsu veiktie maksājumi bez pietiekama pamata nonākuši pie prasītājas saistībā ar šajā lietā izskatāmo strīdu, tad Jums ir tiesības celt jaunu prasību savu tiesību aizsardzībai, t.sk. arī pretprasības veidā, ja tas atbilst CPL 136. panta nosacījumiem.

Tiesībsargs, ievērojot likuma “Par tiesu varu” 10. panta pirmo daļu un 11. panta pirmo un trešo daļu, nav tiesīgs pārvērtēt pēc būtības tiesu nolēmumus un izdarīt savu (citādu) vērtējumu, jo tas būtu rupjš tiesu varas neatkarības principa pārkāpums. Vienlaikus tiesībsargs piekrīt tiesneša lēmumā norādītajam, ka lietai nonākot izpildes stadijā pie zvērināta tiesu izpildītāja, jautājums ir jārisina izpildu lietvedības ietvaros.

Kā savā atbildes vēstulē tiesībsargam norādīja Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome, tad tieši tiesu izpildītājs ir tā amatpersona, kas izpildu lietas ietvaros, izvērtējot visus lietā esošos apstākļus, tai skaitā arī parādnieka iesniegtos pierādījumus un dokumentus, lemj par lietā pieteiktiem lūgumiem. Konkrētajā lietā Jūs bijāt vērsies pie tiesu izpildītāja ar iesniegumu, norādot, ka ir izveidojusies uzturlīdzekļu pārmaksu 9 000 euro apmērā. Uz Jūsu iesniegumu tiesu izpildītājs ar 2022. gada 7. novembra vēstuli norādīja, ka no lietā iesniegtajiem dokumentiem nevar secināt un tiesu izpildītājs nav tiesīgs atzīt, ka 2021. gadā un 2022. gada 19. maijā veiktie maksājumi 9 000 euro apmērā būtu uzskatāmi par avansā samaksātiem uzturlīdzekļiem.

Kā tiesībsargs secināja šīs pārbaudes lietas ietvaros, tad strīdus objekts konkrētajā gadījumā pastāv par 5 400 euro (3 x 200 euro x 9), ko Jūs 2022. gada 19. maijā ar deviņu atsevišķu maksājumu izpildi ieskaitījāt prasītājas kontā, maksājuma uzdevumos norādot periodu no 2021. gada jūnija līdz 2022. gada februārim, t.i., deviņi mēneši. Savukārt par periodu no 2020. gada decembra līdz 2021. gada jūnijam Jūs maksājumus par uzturlīdzekļiem 2022. gadā neveicāt, jo tos jau bijāt iepriekš samaksājis (kopumā 3 600 euro) uz cita tiesas 2021. gada 14. janvāra lēmuma pamata, kas nav ticis atcelts, grozīts vai kā citādi tiesiski ietekmēts.

Ievērojot iepriekšminētos apstākļus, aicinu Jūs atkārtoti vērsties pie zvērināta tiesu izpildītāja [personas E] ar lūgumu 2022. gada 19. maijā veiktos maksājumus 5 400 euro

apmērā attiecināt uz [...] rajona tiesas 2022. gada 29. marta lēmuma izpildi, kas attiecīgi nosegtu periodu, piemēram, no 2022. gada marta līdz 2022. gada novembrim (kopā 9 mēneši). Gadījumā, ja tiesu izpildītājs noraidīs Jūsu lūgumu, būsiet tiesīgs izmantot CPL 632. pantā paredzēto tiesību aizsardzības mehānismu un iesniegt motivētu sūdzību par tiesu izpildītāja sniegto atbildi rajona (pilsētas) tiesā pēc tiesu izpildītāja amata vietas 10 dienu laikā no pārsūdzamās darbības izdarīšanas dienas vai dienas, kad Jums par to kļuvis zināms. Saskaņā ar šā panta trešo daļu pēc sūdzības iesniedzēja motivēta lūguma tiesnesis šā likuma 140. pantā noteiktajā kārtībā var pieņemt lēmumu par izpildu darbības atlikšanu, par aizliegumu tiesu izpildītājam nodot naudu vai mantu piedzinējam vai parādniekam vai par mantas pārdošanas apturēšanu. Lēmums izpildāms nekavējoties pēc tā pieņemšanas. Vēršu uzmanību, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietās “*Liġeres pret Latviju*” un “*Zuzane pret Latviju*” norādīja, ka attiecībā uz zvērināta tiesu izpildītāja darbībām tiesas sprieduma izpildes procesā likums paredz pietiekamus tiesību aizsardzības līdzekļus sūdzību par tiesu izpildītāju rīcību izskatīšanai². Ievērojot minēto, aicinu Jūs izmantot minētos tiesību aizsardzības līdzekļus savu likumīgo interešu aizsardzībai.

3.2. Papildus minētajam vēršu Jūsu uzmanību uz Tieslietu ministrijas atbildē tiesībsargam norādīto, ka *uzturlīdzekļu maksājumu pienākums [personai A] noteikts ar pagaidu lēmumu līdz lietas izskatīšanas pēc būtības pabeigšanai, kas ir pagaidu risinājums lietas izskatīšanas procesā. Līdz ar sprieduma taisīšanu tiesai jāizlemj pēc būtības arī jautājums par uzturlīdzekļu piedziņu, tostarp par pārmaksātiem maksājumiem.* Līdz ar to aicinu Jūs jautājumu par pārmaksātajiem uzturlīdzekļu maksājumiem paralēli izpildes stadijai risināt arī pamata tiesvedības stadijā, lūdzot tiesai šo jautājumu izlemt līdz ar sprieduma taisīšanas brīdi. Gadījumā, ja nebūsiet apmierināts ar [...] rajona tiesas lietā taisīto spriedumu, būsiet tiesīgs to pārsūdzēt apelācijas kārtībā [...] apgabaltiesā.

4. Savukārt, kas attiecas uz tiesas un arī Tieslietu ministrijas atbildes vēstulē tiesībsargam norādīto, ka varat izmantot tiesības celt prasību vai pretprasību pret prasītāju par pārmaksāto uzturlīdzekļu piedziņu, tiesībsargs atzīst, ka tādas tiesības formāli pastāv un objektīvi šķēršļi to liegšanai nav konstatējami. Vienlaikus tiesībsargs šādu pieeju neuzskata par privātpersonas (Jūsu) tiesībām un tiesiskajām interesēm labvēlīgu, jo tie ir smagnēji. Tie prasa ieguldīt papildu resursus – gan finanšu līdzekļus, sedzot tiesāšanās izdevumus, tostarp privāti praktizējoša jurista vai zvērināta advokāta izdevumus par sniegto juridisko palīdzību, gan papildu laiku, iespējams, tiesājoties pat trīs instancēs. Turklāt šajā gadījumā jāuzsver, ka pārmaksāto uzturlīdzekļu problemātika izveidojās valsts (tiesneša) kļūdas rezultātā, kas līdz ar to visupirms pieprasa situācijas risinājumu tieši no valsts puses.

Konkrētajā gadījumā valstī speciāli izveidotie likumi zaudējumu atlīdzināšanai no valsts puses – Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums un Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likums, nebūtu piemērojami, jo tie neregulē strīdus jautājumus civilprocesa ietvaros. Tāpat norādāms, ka saskaņā ar likuma “Par tiesu varu” 13. panta piekto daļu par zaudējumiem, kas sakarā ar nelikumīgu vai nepamatotu tiesas spriedumu radušies personai, kura piedalās lietā, tiesnesis nav mantiski atbildīgs. Līdz ar to šādos gadījumos būtu ceļama prasība tiesā pret valsti par atbilstīgu atlīdzinājumu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 92. panta trešais teikums ietver vispārēju garantiju – ja valsts ir pārkāpusi indivīda tiesības, tam ir tiesības uz atlīdzību. Satversmes 92. panta trešajā teikumā ietvertā tiesību norma ir piemērojama tieši un nepastarpināti. Proti, tās konkretizēšanai nav nepieciešams kāds atsevišķs likums. Tādējādi, ja

² Sk. ECT 2011.gada 28.jūnija sprieduma lietā “*Liġeres pret Latviju*”, pieteikums Nr.17/02, 95.punktu un 2013.gada 21.maija lēmuma lietā “*Zuzane pret Latviju*”, pieteikums Nr.33674/02, 65.punktu.

privātpersona uzskata, ka tās tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ir nepamatoti aizskartas, tā, tieši atsaucoties uz Satversmes 92. panta trešo teikumu, ir tiesīga vērsties tiesā un lūgt tiesu piešķirt atbilstīgu atlīdzinājumu.³

Ievērojot minēto, ja uzskatāt, ka valsts rīcības (tiesneša kļūdas) rezultātā Jums tika nodarīts kaitējums (gan mantiskā, gan nemantiskā (morālā un personiskā) izteiksmē), esat tiesīgs vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā ar prasību pret valsti Tieslietu ministrijas personā par atbilstīga atlīdzinājuma piedziņu. Tiesai, konstatējot nepamatotu Jūsu tiesību aizskārumu, būs pienākums spriedumā noteikt atbilstīgu atlīdzinājumu. Tiesībsarga ieskatā prasības celšana pret valsti par kaitējumu, kas radīts ar tiesneša rīcību, būtu uzskatāmāka par efektīvāku līdzekli iepretim prasības celšanai pret personu, kas netaisni iedzīvojusies, jo valstij kā rūpīgam saimniekam ir pienākums ievērot gan valsts budžeta intereses, gan privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses, gan arī labas pārvaldības principu.⁴ Tāpēc šādas prasības pret valsti celšanas gadījumā, kur acīmredzami ir konstatējama valsts (tiesneša) kļūda, valstij būtu pienākums rīkoties rūpīgi un pēc iespējas ātrāk būtu jāmeklē efektīvi risinājuma varianti strīda atrisināšanā, piemēram, noslēdzot izlīgumu vai atzīstot prasību.

5. Visbeidzot informēju Jūs, ka attiecībā par tiesībsarga aktualizēto jautājumu, vai CPL 244.¹⁰ panta astotajā daļā būtu jāparedz, ka tiesas lēmums par pagaidu uzturlīdzekļu piedziņu ir pārsūdzams, Tieslietu ministrija norādīja tiesībsargam, ka šobrīd šādi grozījumi CPL nebūtu nepieciešami.

Tieslietu ministrija to pamatoja ar apstākļiem, ka uzturlīdzekļi bērnam vismaz to minimālajā apmērā ir nodrošināmi vienmēr neatkarīgi no vecāka mantiskā stāvokļa un pagaidu lēmuma stadijā nav sagaidāms, ka tiesa detalizēti izvērtēs visas bērna vajadzības, vecāka spējas un mantisko stāvokli. Tāpat Tieslietu ministrija norādīja, ka pagaidu uzturlīdzekļu regulējums primāri kalpo tieši bērna interesēm, proti, lai laikā līdz sprieduma taisīšanai vismaz minimālajā līmenī tiktu nodrošinātas bērna tiesības un vajadzības. Turklāt Tieslietu ministrijas ieskatā, ja pagaidu uzturlīdzekļu apmērs tikai daļēji atbilst konkrētā bērna vajadzībām un vecāka spējām vai arī, ja pagaidu lēmumā ir citas neprecizitātes, tas tomēr nevar radīt bērnam tādu kaitējumu, kas būtu nekavējoties jārisina pārsūdzības kārtībā. Tieslietu ministrija vērsa uzmanību uz to, ka tiesa, izskatot lietu pēc būtības un detalizēti izvērtējot bērna vajadzības, gala nolēmumā var noteikt citu konkrētajam bērnam atbilstošāku uzturlīdzekļu apmēru, kā arī izlemt citus strīdīgos jautājumus. Turklāt Tieslietu ministrijas ieskatā lietās, kas skar bērnu, arī tiesvedības ātrums kalpo bērna interesēm, tāpēc jebkura blakus sūdzība potenciāli paildzina kopējo tiesvedības ilgumu, kā arī kavē tiesu izskatīt lietu pēc būtības un pēc iespējas ātrāk, kas neatbilst bērna labākajām interesēm.

Tiesībsargs neapšaubā, ka uzturlīdzekļu jautājums, tostarp pagaidu uzturlīdzekļu regulējums, visupirms kalpo tieši bērna labākajām interesēm. It īpaši tas ir attiecināms uz tiem gadījumiem, kad tiek noteikti uzturlīdzekļi to minimālajā apmērā, par ko strīda vispār nevar būt.⁵ Tāpat tiesībsargs piekrīt, ka jebkura pārsūdzības iespējas ietveršana var paildzināt kopējo tiesvedības procesa ilgumu, kas var atstāt zināmas sekas uz visu procesa efektivitāti kopumā. Turklāt jāņem vērā arī tas, ka tie ir pagaidu uzturlīdzekļi, kas var tikt grozīti vai kā citādi tiesiski ietekmēti ar tiesas galīgo nolēmumu lietā.

Vienlaikus tiesībsargs no Tieslietu ministrijas paustā nekonstatē pamatojumu tam, kāpēc šāda kārtība ir attiecināta tikai uz uzturlīdzekļu jautājumu, bet ne uz, piemēram, saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, kas noteiktos gadījumos arī var būt ļoti svarīgi

³ Satversmes tiesas sprieduma 2012. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2011-21-01 6. punkts.

⁴ Sk. Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021. gada 2. jūlija spriedums lietā Nr. SKA-64/2021.

⁵ Sk. Civillikuma 179. panta piekto daļu.

gan no bērna labāko interešu ievērošanas viedokļa, gan arī kopējā tiesvedības ātruma. Proti, gadījumos, kad starp vecākiem pastāv strīds par aizgādības tiesību īstenošanas kārtību, vecākiem un arī bērnam ir svarīgi, ka bērna aprūpes kārtības un saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības jautājums tiek atrisināts pēc iespējas ātrāk bez papildu pārsūdzības iespējām, lai no vienas puses bērnam būtu pilnīga skaidrība par turpmāko ikdienu ar katru no vecākiem, savukārt no otras puses vecāki varētu īstenot savus pienākumus rūpēties par bērnu un uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Savukārt, ja skatās no otras puses, ka šobrīd CPL attiecībā uz šādu jautājumu risināšanu paredz pārsūdzības iespējas, kas attiecīgi ir tikai pozitīvi vērtējams no tiesību uz taisnīgu tiesu aspekta, tad paliek atklāts jautājums, kāpēc arī pagaidu uzturlīdzekļu lietās nevarētu tikt ieviests blakus sūdzības institūts. Turklāt attiecībā uz tiesas galīgo nolēmumu lietās par uzturlīdzekļu piedziņu bērnam ir noteikts, ka tas ir izpildāms nekavējoties, taču to ir iespējams pārsūdzēt apelācijas kārtībā.⁶ Tāpēc šis jautājums nav tik viennozīmīgs, par ko vēl būtu nepieciešams diskutēt.

Tomēr šādos kā Jūsu konkrētajā lietā konstatētajos apstākļos jāuzsver, ka arī lēmuma pārsūdzība, visticamāk, nebūtu atrisinājusi pamata problēmu par tiesneša nepareizi norādīto laika periodu uzturlīdzekļu piedziņai, jo atbilstoši CPL 244.¹⁰ panta septītajai daļai lēmums par pagaidu uzturlīdzekļu piedziņu ir izpildāms nekavējoties. Līdz ar to jau pēc pirmās instances tiesas lēmuma par pagaidu uzturlīdzekļu piedziņu pieņemšanas atbildētājam ir pienākums nekavējoties to izpildīt, nesagaidot augstākas instances tiesas lēmumu, ja tāds likumā tiktu paredzēts. Tāpēc arī ar blakus sūdzības institūta ieviešanu šādas situācijas par nepamatoti pārmaksātiem uzturlīdzekļiem varētu netikt novērstas, tāpēc tās prasa individuālu redzējumu un pieeju, kas visupirms ir nodrošināms tieši ar atbilstošu tiesību normu piemērošanu.

Ar šo atzinumu pārbaudes lieta tiek pabeigta.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

⁶ Sk. CPL 205. panta pirmo daļu un 244. ¹ pantu.